

Универзитет уметности у Београду
Центар за интердисциплинарне студије
Студијски програм Вишемедијска уметност
Докторске студије

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКОГ
УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА И ПИСАНОГ РАДА „ОВО МЕСТО:
СУБЈЕКТИВНО МАПИРАЊЕ ПРОСТОРА - Амбијентална поставка
у јавном простору“ КАНДИДАТКИЊЕ МИЛЕНЕ ПУТНИК**

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта „**ОВО МЕСТО: СУБЈЕКТИВНО МАПИРАЊЕ ПРОСТОРА - Амбијентална поставка у јавном простору**“ кандидаткиње Милене Путник именована на седници Већа интердисциплинарних студија УУ у Београду дана 16. 05. 2018. радила је у саставу: мр Чедомир Васић, професор емеритус ФЛУ, др Драгана Ћоровић, доцент Шумарског факултета Универзитета у Београду, др ум Александра Јованић, доцент ФЛУ у Београду, др ум Милорад Младеновић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду и др ум Милета Продановић, редовни професор ФЛУ (ментор)

и донела је следећи закључак:

Биографија кандидата

Милена Путник, рођена 1976. у Београду. Дипломирала у класи проф. Чедомира Васића на сликарском одсеку Факултета ликовних уметности у Београду 2001. године, где је магистрирала 2006. године код истог професора. Члан је УЛУС-а, у статусу самосталног уметника од 2001. до 2010. године. Од 2010. ради на Одсеку за пејзажну архитектуру и хортикултуру Шумарског факултета у Београду као доцент на предметима Цртање, Сликање и Естетика пејзажа.

Самосталне изложбе:

- 2010. Никад или следећи пут (са Невеном Поповић), ГСЛУ Смедерево
- 2009. Сваки дан испочетка, Галерија КЦБ
- 2008. Every Day Anew, ARC Projects, Софија
- 2007. Никад или следећи пут (са Невеном Поповић), ДКСГ, Београд
- 2006. У близини, Салон МСУ, Београд
- 2005. Милена Гордић и Роберт Мунтеан, Siemens ArtLab, Беч, Аустрија
- 2004. десет секунди, седам километара, Галерија Ремонт, Београд
- 2004. Десет секунди, седам километара и више, Галерија КЦ Сопот
- 2004. Секвенце, Галерија СКЦКГ, Крагујевац
- 2002. Ваздушна линија, Галерија Дома омладине Београда

Групне изложбе (избор):

- 2013. Дани мађарског сликарства, Будимпешта, Мађарска

- 2012. Hotel Rooms, Arta Terme, Италија
- 2012. Места која недостају, КЦ Град, Београд
- 2012. Nature&Art, Миксер фестивал, Савамала, Београд
- 2012. Walking through Belgrade, Магацин у Краљевића Марка, Београд / nada Lokal, Vienna
- 2011. Time packages, 91 mq Project Space, Берлин
- 2011. Nature&Art, Миксер фестивал, Житомлин, Београд
- 2011. By the Way, Галерија ДКСГ
- 2010. Nature&Art, Кућа Легата, Београд
- 2010. Cities on the River, Београд, Беч, Братислава, Ђер
- 2010. Central Europe Revisited III, Ајзенштат, Аустрија
- 2009. Београд: неместа, Салон МСУ
- 2009. Модули визуелне комуникације, Културни центар Србије у Паризу
- 2008. Балкан отворена књига, Центар за културу Чачак
- 2007. Off-Center Femininities Regards from Serbia and Montenegro, Windows at the Kimmel Center, New York University, гостујућа у Sacramento State's Else Gallery, САД
- 2007. Ту и тамо је овде, БЕЛЕФ 07, Калемегдан
- 2007. Битола отворен град, Битољ, Македонија
- 2007. Incontra ai Balcani, Arta Terme, Италија
- 2006. Одбрана природе, 12. бијенале визуелне уметности, Панчево
- 2006. Postcards, Галерија Културног центра Београда
- 2006. Non-places, Roda Sten, Гетеборг, Шведска
- 2006. Near Dark, Салон Музеја савремене уметности, Београд
- 2006. Дислокације/Утопијски простори, Галерија Озон, Београд
- 2005. Belgrade: Just Visiting, Galerie Walcheturm, Цирих, Швајцарска
- 2005. Young Visual Artists Awards, Градска галерија Праг, Чешка
- 2005. CENTRAL, Tresor im ВАСА Kunstforum, Беч, Аустрија
- 2004. Cosmopolis, State Museum of Contemporary Art, Солун, Грчка
- 2004. Континентални доручак, 45. октобарски салон, Београд
- 2004. Још увек без назива, 6. југословенски бијенале младих у Вршцу
- 2004. Београдски летњи фестивал БЕЛЕФ 04
- 2003. 44. октобарски салон, Београд
- 2003. Београдски летњи фестивал БЕЛЕФ 03
- 2002. Да, вода, Галерија В. А. Лековић, Бар
- 2002. Time Code, 5. бијенале младих у Вршцу

Студијски боравци и ликовне колоније:

- 2011. Nature & Art, Ликовна колонија у Осечини, Ваљево
- 2010. Nature & Art, Ликовна колонија, Градац, Ваљево
- 2008. Ликовна колонија у Липовици, Топола
- 2008. Ликовна колонија на Савинцу, Горњи Милановац

- 2007. Found Footage Workshop, Кишињев, Молдавија
- 2007. KulturKontakt Artist in Residence Program, Беч, Аустрија
- 2005. ISCP (International Studio and Curatorial Program), Њујорк, САД
- 2003. Ликовна колонија у Јаловику, Владимирци

Награде:

- 2005. Награда за младог визуелног уметника „Димитрије Башичевић Мангелос“
- 2002. Награда Бијенала младих у Вршцу

Детаљна анализа докторског уметничког пројекта

У докторском уметничком пројекту Милене Путник складно се допуњују уметнички и теоријски део. Вишемедијски уметнички рад „**ОВО МЕСТО: СУБЈЕКТИВНО МАПИРАЊЕ ПРОСТОРА - Амбијентална поставка у јавном простору**“ изведен је као материјални отисак једног комплексног уметничког истраживања у којем је тежиште било на испитивању субјективне природе простора. У свом раду, како сама истиче у уводу писаног дела рада, Милена Путник „простор разуме као комплексно поље у коме се лични доживљај, памћење и мисли посматрача – учесника преплићу са конкретним материјалним светом окружења.“

Уметнички пројекат, амбијентална инсталација, реализован је у простору Скандинавског павиљона у дворишту Факултета ликовних уметности на Топчидерском брду у Београду. Поставка садржи елементе који могу да функционишу и у другим констелацијама (колажи, објекти), као и оне формиране искључиво за овај простор – посматрани као целина ови радови творе преплет уметничких језика, што је уједно и основни захтев једног вишемедијског остварења.

Прецизан избор места за реализацију у великој мери омогућава да се све димензије уметничког пројекта Милене Путник развију до пуне мере и створе синтезу у којој су најважнији аспекти повезивање унутрашњег и спољашњег простора, блиских и далеких елемената, преклапање појединачних перспектива, слојевитост чулних доживљаја која се постиже коришћењем слојева звука, слике, просторних квалитета и текста.

Такође се рачуна и на огледање и транспаренцију као модификацију простора, флуидност – променљивост целине у зависности од кретања и броја посматрача, измењивање модуса и размере посматрања простора...

Као подједнако важан сегмент њене комплексне инсталације појављује се и нешто што би се могло назвати интимном димензијом. Тај слој није наметљив, он је уткан у поставку као, са једне стране, визуелни и акустички наратив непосредног егзистенцијалног окружења, а са друге, путем елемената колажа, делова пројеката отиснутих на озалидима, одавно напуштеној технологији умножавања техничких планова, твори дискретни *hommage* личности кандидаткињиног оца и његовој професији.

Милена Путник, у писаном делу докторског уметничког пројекта, разлаже и контекстуализује уметничке поступке коришћене на изложби. Основна интонација текста је аутопоетичка. У првој целини која носи наслов *Мултисензорни простор* кандидаткиња описује вишечулну и кинестетичку димензију доживљаја простора каква је приказана кроз уметничка остварења у областима филма, архитектуре, фотографије, скулптуре или музике. Њена анализа започиње освртом на кинематографски опус Вернера Херцога, немачког редитеља који је већину својих филмова снимео у екстеријерима, у изузетним необичним пејзажима. У наставку, Милена Путник усредсређује се на менталну слику града – као средишње инкарнације цивилизације у материјалној сфери, позивајући се на теоријске радове Кевина Линча, Кристијана Норберг-Шулца, Гастона Башлара и Јуханија Паласме. Дотичући се искустава и радова уметника какви су Дејвид Хокни, Јан Дибетс, Роберт Ирвин, Данијел Бирен или Олафур Елиасон она прецизно поставља оквир својих истраживања, закључујући овај одељак разматрањем односа *простора и звука*.

У другом одељку кандидаткиња даје теоријско разматрање стваралачких принципа којима се уметници руководе у свом раду, у домену односа система и случаја у уметничком стварању. У досадашњем уметничком раду Милена Путник кретала се између остварења јасне намере и „тврдог“ концепта са једне стране, и спонтаног рада пуног далеких асоцијација или процесуалних догађаја који би рад радикално трансформисали у току његовог настанка. У намери да ове токове разјасни она наводи више драгоцених сведочанстава о свесном укључивању случајности и неодређености у уметнички рад. Након навођења компаративних (историјских) пракси из домена визуелних уметности Милена Путник анализира однос система и случајности у музици (Џон Кејџ, Брајан Ино...), и даље се, у својим разматрањима, враћа архитектури и простору, постулирајући концепт *крхке архитектуре* којег је дефинисао чувени фински теоретичар Јухани Паласма. Он говори о врлини несигурности када описује сензибилност за стваралачку перцепцију и интуитивно разумевање. Неизвесност, нејасност, недостатак прецизности, пролазне нелогичности су, по њему, природан део стваралачког процеса и њиховим прихватањем отварамо простор да нас сам рад поведе и донесе

неочекиване преокрете. Поставка у Скандинавском павиљону заиста, на више планова, држи се управо овог принципа.

Трећу целину чини темељно разматрање поступака мапирања и колажирања: после осврта на сопствене праксе које хронолошки претходе докторском уметничком пројекту и приказа појединих радова, Милена Путник се осврће на картографске методе представљања простора и њихову везу са уметношћу. Покушаји да се превазиђе немогућност тачног представљања закривљених простора на дводимензионалној површини резултирали су решењима која се често налазе на раскршћу геометрије и уметности. Прикази терена могу бити и колажни, кроз историју су то најчешће и бивали – између осталог Милена Путник говори о Ги Деборовој фрагментисаној мапи Париза у ситуационистичком *Психогреографском водичу кроз Париз* где он представља елементе – квартове града раштркане на подлози и лабаво повезане стрелицама и издваја примере радова Владана Радовановића и Тима Тобинсона. Практику мање или више „картографских“ колажа кандидаткиња проналази у радовима Херберта Бајера, Џејмса Корнера и архитекте Енрика Миралеса, док посебно издваја радове Ричарда Лонга у којима се на једној субјективној платформи уједињују цртежи, мапе, пејсажи, текстови и егзистенцијална/телесна компонента.

У завршном одељку писаног рада кандидаткиња доноси хронолошки приказ развоја замисли докторског уметничког пројекта. Како је пројекат, током рада на њему, доживљавао велике трансформације било је потребно дати увид у његову генезу. Најпре су представљене истраживачке поставке и првобитне намере у реализацији рада, а затим се Милена Путник усредсређује на ток истраживања, промене концепта настале током реализације појединих радова и реализацију изложбе „Нашли смо дивно место“ у Градској галерији Пожега 2017. године коју можемо видети као неку врсту језичког катализатора докторског уметничког пројекта.

Првобитно језгро око кога је формирано истраживање био је простор кандидаткињине свакодневице. Пред почетак студија вишемедијске уметности она се преселила у београдско приградско насеље, на осми спрат вишеспратнице, са изванредним, широким погледом. Она каже: „први аспект истраживања простора који ми се наметнуо био је телесни доживљај висине. Он јесте у највећој мери повезан са визуелним: видим да стојим на једној платформи на одређеној висини и да ми то омогућава другачију перспективу. Међутим, осећај висине није само визуелан, већ се преноси на цело тело, блаже или јаче, у зависности од тренутног психичког стања и перцептивности.“ Тако је почетна претпоставка вишемедијског рада била формирана као вишечулни доживљај простора.

Иницијална замисао била је креирање једне виртуелне субјективне мапа тог за њу новог простора. Ова мапа била би доступна посетиоцу одређене локације у насељу и приступало би јој се преко платформе андроид, у вези са одређеним пунктовима у простору, посредством GPS система или QR кода. Поред визуелног материјала, кандидаткиња је у овој фази истраживања дошла до звучног слоја простора, који је у коначном раду добио значајну улогу. Реч је о карактеристичном, сезонски присутном оглашавању птица. Високе зграде су станиште чиопа, врсте птица која је веома раширена у свету и присутна у нашим крајевима током три месеца – касног пролећа и дела лета. Ове птице су веома необичне: поред тога што као селице сваке године прелете хиљаде километара да презиме у екваторијалној Африци, оне врло ретко слећу (на шта указује и њихов латински назив *Apus apus*, што значи „без ногу”), практично само да би излегле младе, што се дешава управо док су на нашим географским просторима. Чиопе лете брже него ласте, брзином од око 60 километара на час. Најчешће ујутру и предвече, група проведе извесно време у заједничком лету, притом се карактеристично оглашавајући гласним кричањем. Управо то оглашавање, тај звук, чини неку врсту константе овог просторно-колажног рада.

Друга фаза уметничког истраживања укључила је низ архивских материјала, очеву техничку документацију, пројекте и планове, цртеже на паосу и радне копије на озалиду. Техника копирања са паоса на озалид подразумевала је употребу јаких хемикалија, а тако настале копије великих формата могле су имати љубичасто, плаво или ружичасто обојење. Одлика привремености и трошности тих радних копија је представљала посебан поетски слој тог материјала. Тежиште поставке је на квалитетима простора. Циљаним интервенцијама појачана су својства која простор већ има, пре свега контакт павиљона са окружењем. У смислу поетског слоја, наставља се разрада теме путовања и бескућништва, отворена на изложби у Пожеги. Натписи који се налазе на стаклима павиљона представљају парафразу Каинове клетве из Књиге Постања: *"Кад земљу обрадиш неће ти она више богатства своја давати. Бићеш бегунац и потукач на земљи"* (Пост 4,12,). Овај цитат помиње Кристијан Норберг Шулц када жели да опише човекову скиталачку природу и његову немогућност да свије дом на земљи. Увођење речи, текста и то изведеног у рефлектујућој фолији додаје још један слој и заокружује изложбу као место где се *субјективно* сплиће са теоријском потком, и где се, „увезују“ сви разнородни елементи остварења Милене Путник.

Оцена остварених резултата

Докторски уметнички рад „ОВО МЕСТО: СУБЈЕКТИВНО МАПИРАЊЕ ПРОСТОРА - Амбијентална поставка у јавном простору“ кандидаткиње Милене Путник сложена је и добро компонована просторна целина која своју вредност дугује колико преданом истраживању и прикупљању грађе, синтетизовању и промишљању теоријске литературе, толико и уметничкој инспирацији и организацији визуелног и звучног материјала.

Уметнички рад Милене Путник је вредно и визуелно узбудљиво остварење које отвара многобројне проблеме и нуди подстицајну платформу за теоријску елаборацију. У текстуалном делу пронађена је права мера и квалитет употребљене литературе, па текст није оптерећен сувишним цитатима. Синергија два дела докторског пројекта даје јасно оцртану платформу која са једне стране сумира досадашњу поетику кандидаткиње, а са друге отвара простор за њене нове ауторске пројекте.

Критички осврт референата

Уметнички рад „ОВО МЕСТО: СУБЈЕКТИВНО МАПИРАЊЕ ПРОСТОРА - Амбијентална поставка у јавном простору“ изведен је као синтеза и надградња досадашњих уметничких приступа Милене Путник везаних углавном за сликарство колаж и цртеж, али, истовремено, то је, за њу и продор у нове области, како на плану визуелног, тако и у погледу темељног концепта свеукупног интердисциплинарног рада. Добро осмишљена поставка интегрисана у амбијент нуди прожимање изложеног и пејсажа што представља посебну вредност овог остварења, претварајући га у *просторни есеј* о простору и његовом доживљавању.

Закључак са образложењем уметничког доприноса рада

Имајући у виду сâм изведени уметнички рад, амбијенталну поставку, као и садржајно и прецизно образложење теме и настанка уметничког дела у писаном раду, комисија за оцену и одбрану сматра да је кандидаткиња Милена Путник успешно реализовала и представила јавности свој вишемедијски уметнички пројекат и предлаже Наставно-уметничком већу Интердисциплинарних студија Универзитета уметности у Београду да усвоји овај извештај и достави га Сенату Универзитета уметности како би се могао одредити датум одбране.

мр Чедомир Васић, професор емеритус ФЛУ

др ум Александра Јованић, доцент ФЛУ у Београду

др ум Милорад Младеновић, ванредни професор Архитектонског
факултета Универзитета у Београду

др Драгана Ђоровић, доцент Шумарског факултета
Универзитета у Београду,

др ум Милета Продановић, ред. професор ФЛУ, ментор